

Актуальні питання навчання

УДК 378.147

О.Г. Марченко

Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Харків

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Уточнено суть поняття професійних компетенцій майбутнього перекладача технічної літератури як його мотиваційної, когнітивної, діяльній, особистісної готовності здійснювати ефективний обмін інформацією в технічній галузі. Проаналізовано можливості та запропоновано шляхи використання інформаційно-комунікаційні технологій у процесі формування професійних компетенцій майбутніх перекладачів технічної літератури.

Ключові слова: перекладач, інформація, технічна література, технічний переклад, професійні компетенції, інформаційно-комунікаційні технології, комп'ютерний словник, електронний глосарій, машинний переклад.

Вступ

Постановка проблеми. Сучасне суспільство характеризується розширенням міжнародних зв'язків у всіх областях діяльності. Перспектива виходу на світовий рівень досягнень вітчизняної науки, техніки, а також можливість ознайомлення із кращими зразками зарубіжної науково-технічної та інженерної думки значною мірою залежить від того, наскільки ефективно вища мовна школа готує перекладачів технічної літератури.

Комплексний характер фахової діяльності перекладача технічної літератури обумовлює його багатоаспектну професійну підготовку, невід'ємними компонентами якої є філологічна, соціокультурна, психолінгвістична, педагогічна, інформаційна. Окрім того, перекладач технічної літератури має бути добре обізнаним у технічній галузі знання. Зазначені компоненти професійної підготовки є основою професійної компетенції перекладача технічної літератури. Оскільки об'єктом професійної діяльності перекладача є інформація, використання інформаційно-комунікаційних технологій є актуальним як на етапі фахової підготовки, так і у процесі здійснення професійної діяльності.

Аналіз результатів досліджень і публікацій. У теорії та практиці професійної освіти спостерігається значний інтерес науковців щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій до навчального процесу. Так, психолого-педагогічні засади комп'ютерного навчання закладено в наукових працях С. Сисоевої, П. Стефаненка, І. Роберта, А. Хурторського. Інформаційно-програмне забезпечення освітнього процесу вивчали М. Жалдак, К. Копани-

ця, І. Краєвський, Т. Олійник. Можливості використання інформаційних технологій у викладанні та вивченні іноземної мови, забезпеченні іншомовного спілкування вивчали Т. Брик, Л. Романишина. Нормативні основи формування професійної компетенції, зокрема стандарти мовної компетенції, комунікативних знань і вмінь перекладача закладено у документі «Загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою: вивчення, навчання, оцінювання» (2001 р.) [3].

Проте питання щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці та наступній діяльності перекладачів технічної літератури досліджені недостатньо, що й зумовлює актуальність порушеної проблеми.

Мета статті полягає у визначенні можливостей і шляхів використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування професійних компетенцій майбутніх перекладачів технічної літератури.

Виклад основного матеріалу

У науковій літературі професійну компетенцію трактують як інституційне поняття, статус особи; коло повноважень, що надаються фахівцю, який обіймає певну посаду; відчужену від суб'єкта, наперед задану соціальну норму (вимогу) до його освітньо-професійної підготовки, необхідної для якісної продуктивної діяльності в певній сфері. Педагоги розглядають професійну компетенцію як сукупність комунікативних, організаторських умінь фахівця (В. Сластьонін), поінформованість, обізнаність професіонала (О. Мельничук). Одним із провідних факторів успішної фахової діяльності вчені вважають

особистісний аспект професійної компетенції (Ю. Кулюткін, В. Сухомлинський). З. Підручна виокремила такі складові професійної компетенції перекладача, як лінгвістична (лексична, граматична, семантична), професійно-комунікативна (дискурсивна), соціально-психологічна, спеціальна наочна, країнознавча, творча, дослідницька компетенції, а також професійно-значущі особистісні якості перекладача.

У визначенні суті та структури професійно-перекладацьких компетенцій зарубіжні науковці виокремлюють такі важливі складові, як предметна компетенція (subject matter), тематична компетенція (thematic competence). Зазначені компетенції забезпечуються наявністю знань у сфері майбутньої професійної діяльності (subject matter knowledge), декларативних знань (declarative knowledge) стосовно кон'юнктури ринкових послуг, процесуальних знань (procedural knowledge) про особливості професійного перекладу. За стандартами міжнародного проекту «Європейський магістр перекладу» професійними компетенціями перекладача є мовна, міжкультурна, інформаційно-пошукова, тематична, технологічна [2].

На думку вітчизняних науковців, професійна компетенція перекладача включає такі компетенції: мовну, текстотвірну, комунікативну, особистісну, професійно-технічну. Так, мовна компетенція пе-

редбачає знання системи, норм, правил, лексики та граматики вихідної та цільової мов. Текстотвірна компетенція полягає у здатності продукувати аутентичні тексти на основі мовних одиниць і мовних висловлень. Комунікативна компетенція передбачає вміння адекватно транслювати та засвоювати іншомовну інформацію, комунікативно-функціональну еквівалентність текстів оригіналу та перекладу. Особистісну готовність до перекладацької діяльності забезпечують ерудованість, добра пам'ять, необхідні якості мислення (гнучкість, обачність, широта, критичність), здатність до самоосвіти, саморозвитку. Технічна компетенція інтегрує знання, вміння та навички, необхідні для виконання певного виду діяльності [6].

Дослідник М. Орел вважає, що формування професійної компетенції перекладача повинно бути спрямоване на забезпечення таких основних функцій, як-то: письмова та усна комунікація у певних сферах діяльності; застосування сучасних методів збирання та оброблення інформації, використання глобальних інформаційних мереж, автоматизованих пошукових систем, електронних баз даних, глосаріїв та довідників, проведення наукових досліджень у сфері професійної діяльності. На думку дослідника, структуру професійної компетенції перекладача технічної літератури можна представити у вигляді схеми (рис. 1) [5].

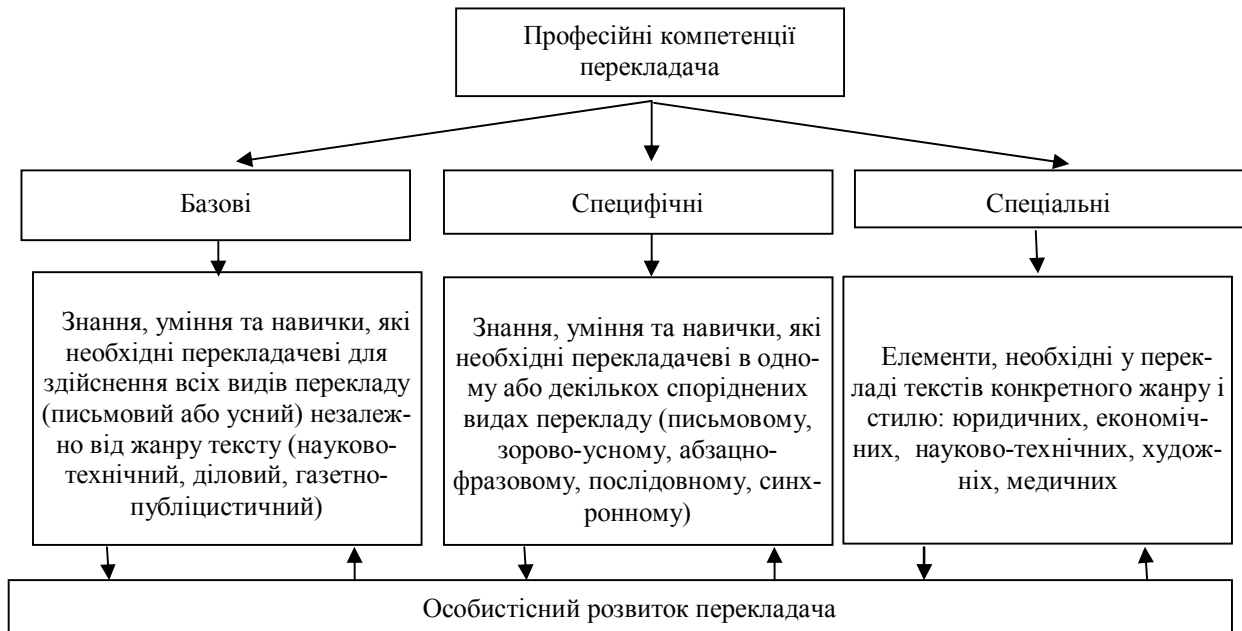

Рис. 1. Структура професійних компетенцій перекладача

Узагальнюючи наведені підходи під професійною компетенцією перекладача технічної літератури будемо розуміти соціально зумовлені вимоги до готовності фахівця до ефективного обміну технічною інформацією на основі сукупності лінгвістичних і фонових знань, способів перекладацької діяльності, певного

досвіду іншомовного спілкування у технічній галузі, професійно важливих якостей комунікатора.

Зрозуміло, що особливості майбутньої професійної діяльності, що пов'язана з роботою над текстами технічної спрямованості, потребують технічної обізнаності, знання предмету перекладу (фонові

знання), розуміння суті документа, знання та врахування норм щодо оформлення технічної літератури, володіння науковим стилем викладу, комп'ютерними, мультимедійними та іншими інформаційно-комунікаційними технологіями. Цю думку підтверджують результати дослідження Далі Вишняускає та Жани Лечицької, які в ході свого експерименту встановили, що у процесі формування професійних компетенцій перекладача технічної літератури, діагностики та самодіагностики рівня їх сформованості доцільно запровадження інформаційно-комунікаційних технологій [7].

Науковці виділяють низку можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів технічної літератури, а саме:

- оперативний зворотний зв'язок між викладачем і студентами;
- архівне зберігання досить великих обсягів інформації з можливістю їх передачі;
- автоматичний переклад за допомогою комп'ютерних словників і перекладачів;
- автоматичне реферування та анотування матеріалів;
- автоматизовані системи перекладу;
- поповнення активного словникового запасу, оволодіння галузевою термінологією;
- формування та вдосконалення навичок двостороннього перекладу;
- перевірка орфографії.

По-перше, інтерактивний характер інформаційно-комунікаційних технологій значною мірою впливає на *мотиваційну* сферу майбутніх перекладачів технічних текстів, побуджує до самонавчання. Формуванню *когнітивної* (знаннєвої) складової професійних компетенцій майбутнього викладача в роботі з комп'ютером сприяє збір, зберігання, обробка інформації про досліджувані об'єкти, передача інформації, подання її в різних формах; вільне існування користувача у програмному середовищі.

Електронна форма навчального матеріалу дозволяє зберігати його практично в необмеженому обсязі, що забезпечує різноманітність тем для можливого педагогічного спілкування за схемами «викладач – студент», «студент – викладач», «студент – студент». Повноцінна усна та письмова ситуаційна комунікація, зокрема телекомунікаційні контакти з носіями цільової мови, її використання в реальних навчально-професійних контактах, сприяють оволодінню мовним матеріалом, вербальними навичками, формують здатність правильно будувати та оформляти змістовний вислів, тобто основою таких важливих перекладацьких професійних компетенцій, як лінгвістична (лексична, граматична, семантична) та стилістична (володіння термінологією, системою мовленнєвих виражень-

них засобів, притаманних викладу текстів технічного жанру).

Особлива роль у формуванні професійних компетенцій майбутніх перекладачів технічної літератури належить Інтернет-ресурсу, що надає значні можливості для пошуку автентичних текстів із технічних і наукових журналів, матеріалів науково-технічних конференцій, фахових видань.

Переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі опрацювання та засвоєння навчального матеріалу полягають у вільному режимі роботи (вибір часу, місця, темпу роботи), можливості самоперевірки іншомовних мовленнєвих знань за допомогою вбудованого редактора, різноманітних комп'ютерних тестів, поповнення активного словарного фонду, запам'ятовування галузевих технічних термінів, формування правильних граматичних конструкцій за допомогою навчальних систем, баз даних, комп'ютерних словників, складанні на їх основі електронного термінологічного глосарія, що інтегрує найчастіше вживану термінологію.

Значно поширює інформаційний ресурс розвитку професійних компетенцій перекладача використання мультимедійних технологій, що збагачують емоційну сферу особистості завдяки оригінальному художньому оформленню текстів.

Діяльнісну основу професійних компетенцій майбутніх перекладачів технічної літератури складають перекладацькі навички, вміння іншомовного письмового викладу думок, творчого опрацювання тексту вихідною та його грамотного переказу цільовою мовою. Зазначена діяльність складає *референційну компетенцію* перекладача. Використання інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує підвищення ефективності та якості перекладацького продукту у плані пошуку необхідної інформації, аналізу та синтезу документації, її графічної організації.

Науковці відзначають, що професійна компетенція перекладача технічної літератури передбачає не тільки якісний письмовий переклад за допомогою словників, але й аналіз вхідного тексту на етапі, що передує безпосередньому перекладу, а також редагування тексту цільовою мовою. На нашу думку, для перекладача технічної літератури предметна компетенція передбачає не тільки міцні двомовні термінологічні одиниці, але й вільне орієнтування у предметній галузі знань, осягання смислу тексту певної фахової спрямованості.

Слід відзначити, що формування професійних компетенцій майбутніх перекладачів технічної літератури на базі інформаційно-комунікативних технологій передбачає набуття студентами основ комп'ютерної грамотності, навичок комп'ютерного набору, використання електронною поштою, створення WEB-сторінок, пошуковими системами для збору та обробки інфор-

мації, застосування програмного забезпечення для перекладу (*прагматична компетенція*).

У теорії та практиці технічного перекладу триває дискусія стосовно машинного перекладу. На наш погляд, роль машинного перекладу у професійній діяльності перекладача є допоміжним, проте актуальним способом роботи перекладачів вузькоспеціалізованої технічної галузі, оскільки машинний переклад при всіх своїх недоліках дозволяє зрозуміти суть документа [4].

Навички науково-технічного перекладу дозволяє вдосконалити використання програми автоматизованого перекладу Wordfast, що передбачає використання таких методів, як сегментування та накопичення перекладів. Сегментування забезпечує зручніші умови для роботи, виключає пропуск тексту, виключає необхідність дублювання формату та стилю. До переваг автоматизованого перекладу належить збереження вихідного та перекладеного тексту в одному документі, роблячи його редагування набагато легшим. Накопичувач перекладів дозволяє

створювати базу перекладів, забезпечує оперативний доступ до них [5].

Зрозуміло, що запровадження інформаційно-комунікаційних технологій потребує відповідного вдосконалення матеріально-технічної бази професійної підготовки перекладачів. Йдеться про обладнання лінгафонних кабінетів, належне програмне забезпечення комп'ютерних класів, підключення їх до мережі Internet, супутникового телебачення.

Запровадження інформаційно-комунікативних технологій висуває особливі вимоги до матеріально-технічної бази ВНЗ, а також організації (перекладацьких бюро, агенцій), де має проходити виробнича практика майбутніх перекладачів. Йдеться про належне інформаційне забезпечення комп'ютерних класів, обов'язкову наявність Internet, супутникового телебачення. Особливе значення має систематичний характер використання інформаційно-комунікаційних технологій, зацікавлене ставлення викладачів до їх застосування в навчальному процесі.

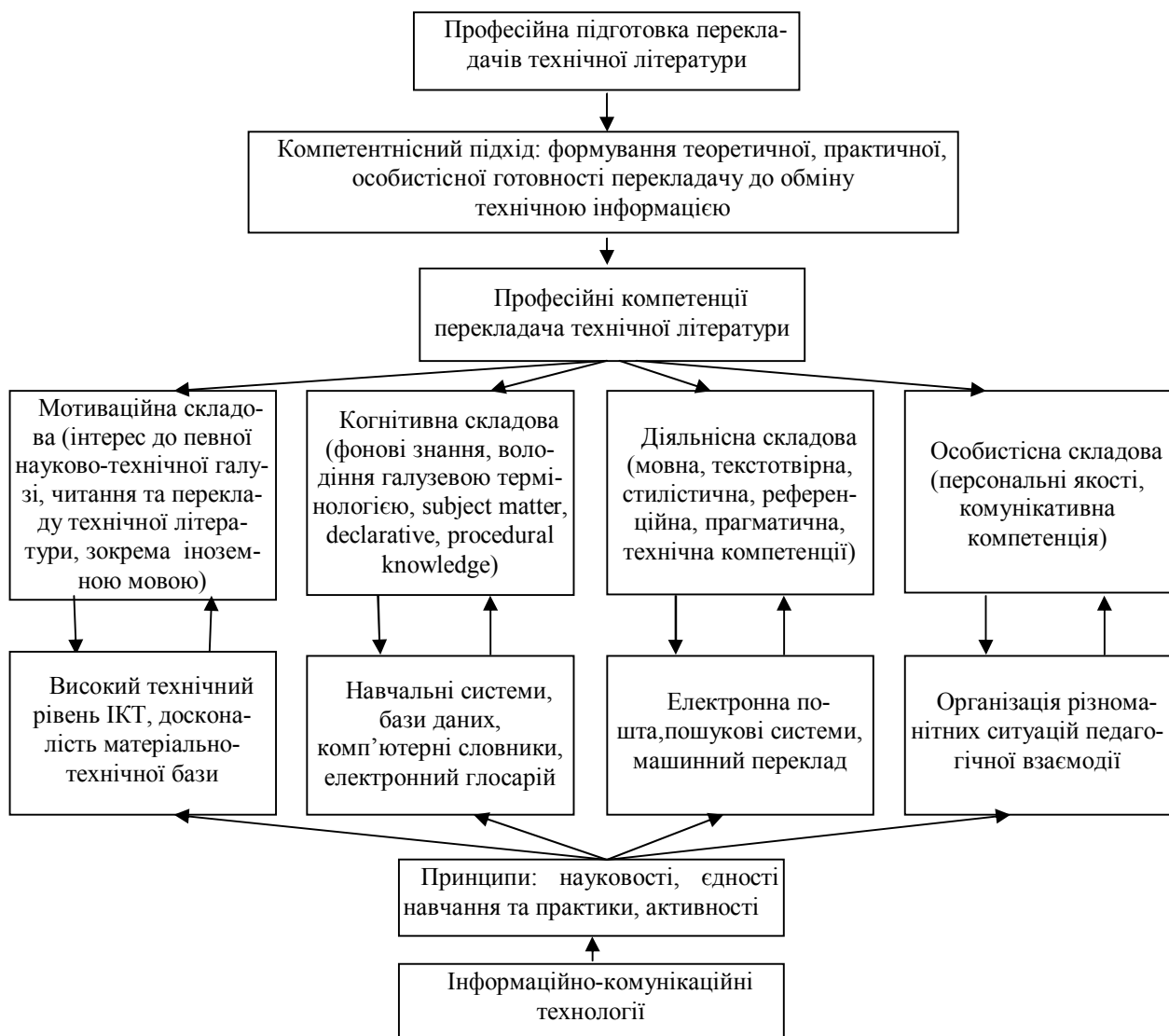

Рис. 2. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні професійних компетенцій перекладача технічної літератури

Важливу роль у формуванні професійних компетенцій відіграє виховання особистісних якостей майбутніх перекладачів технічної літератури, що сприяють успішному виконанню їхніх професійних функцій, а саме:

сили волі,
наполегливості,
посидючості,
уважності,
логічності,
гнучкості,
критичності мислення,
широти світогляду,
розвитку письмового мовлення,
розуміння інших людей,
здатності прозора та чітко донести до них свою

думку,

дисципліни та самодисципліни,

що становлять основу комунікативної компетенції.

Схема використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування професійних компетенцій перекладача технічної літератури представлена на рис. 2.

Висновки

Тож розвиток міжкультурних контактів у галузі науково-технічного знання потребує вдосконалення професійної підготовки перекладачів, готових працювати у віртуальному інформаційному просторі. Професійні компетенції перекладача технічної літератури інтегрують міцні лінгвістичні знання, технічну обізнаність, кваліфіковані вміння та досвід перекладацької діяльності, гуманістичні цінності та позитивні світоглядні установки.

Список літератури

1. Грязнухіна Т.О. Паралельні корпуси текстів і машинний переклад / Т.О. Грязнухіна // *Мовознавство*. – 2006. – № 1. – С. 71-82.
2. Gile D. *Basic concepts and models for interpreter and translator training* / D. Gile. – John Benjamin Publishing Company, 2009. – 283 p.
3. *Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication*. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf.
4. Мирам Г.Э. *Профессия : переводчик* / Г.Э. Мирам. – К. : Ника-Центр, 1999. – 144 с.
5. Орел М.В. *Основные компоненты профессиональной компетенции переводчика*. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2012/Philologia/6_110_105.doc.htm.
6. Чередніченко О. *Складові професійної компетенції письмового та усного перекладача* / О. Чередніченко // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. – 2007. – № 41. *Іноземна філологія*. – С. 25-27.
7. Вишняускаене Д., Лещицкая Ж. *Концепция формирования переводческой компетенции при обучении переводу технической литературы* // *STUDIES ABOUT LANGUAGES*. – 2009. – № 15. – P. 94-103.

Надійшла до редколегії 9.06.2014

Рецензент: д-р техн. наук, проф. Ю.В. Стасєв, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ ПЕРЕВОДЧИКОВ ТЕХНИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

О.Г. Марченко

Уточнено суть понятия профессиональных компетенций будущего переводчика технической литературы как его мотивационной, когнитивной, деятельностной, личностной готовности осуществлять эффективный обмен информацией в технической области. Проанализированы возможности и предложены пути использования информационно-коммуникационных технологий в процессе профессиональных компетенций будущих переводчиков технической литературы.

Ключевые слова: переводчик, информация, техническая литература, технический перевод, профессиональные компетенции, информационно-коммуникационные технологии, компьютерный словарь, электронный глоссарий, машинный перевод.

THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TRANSLATORS OF TECHNICAL LITERATURE

O.G. Marchenko

Clarified the essence of the concept of professional competence of future translator of technical literature how motivational, cognitive, activity, personal readiness to implement an effective exchange of information in the technical field. Analyzed the possibilities and ways of using information and communication technologies in the process of professional competence of future translators of technical literature.

Keywords: translator, information, technical literature, technical translation, professional competence, information and communication technologies, computer dictionary, the Glossary, machine translation.